

Anmeldelser og en præsentation

Johannes Nissen:

Medvandring

– Indføring i teologisk religionspædagogik

297 sider

Forlag: RPF

Pris: 248 kr.

Engang var verden enkel, og engang var det enkelt og ligetil at undervise i troen – kristentroen, hvad enten man var præst eller skolelærer. Engang lavede en berømt mand en lille letfattelig bog, der skulle gøre troen letfattelig for husfaderen, så han selv kunne undervise sit husfolk, familien og hvem, der ellers befandt sig i hans brød. Det var en del af reformationens ærinde at gøre gudsforhold og tro til allemandseje, når det gjaldt formidling – det, vi også kalder det almindelige præstedømme. Alle er præster i Guds rige, og derfor har de også en pligt til at fortælle det gode budskab videre i et letforståeligt sprog, som ikke mere skulle være latin, men folkets eget. Manden hed Martin Luther, og den lille bog hed og hedder og er stadig en af vores bekendelsesskrifter nemlig »Luthers Lille Katekismus«. Langt inde i Johannes Nissens (JN) meget gedigne og gennearbejdede værk med en udførlig gennemgang af religionspædagogikkens udvikling, både i kirkelige og ikke-kirkelige sammenhænge, læser vi også om nye katekismer (p. 274-275). Nye katekismer som forsøger at gøre Luther kunsten efter – langt fra alle med samme enkelhed som dengang, hvor den var helt revolutionerende. Tidl. og nu afdøde biskop i Roskilde Jan Lindhardts »Den Lille Røde« kaldet er vel det bedste bud i nyere tid for voksne set fra min kirkelige undervisningsbænk.

JN's bog »Medvandring« søger at råde bod på det teologiske aspekt, som savnes i de mange bøger, der i disse år udgives med praktiske anvisninger. Hvad er forskellen på religionspædagogik i kirkeligt regi og i skolens regi?

Det er meget vigtigt at holde sig for øje, hvad vi som præster, kirke- og kulturmedarbejdere og lærere vil med vores undervisning af unge og voksne. Er det livsoplæring eller trosoplæring? Det er ikke ligegyldigt, da vi som præster underviser vores konfirmander i kristendom og ikke i etik eller alt mulig andet. Det er vigtigt at kunne stå inde for det, vi videregiver (p.19), og som Viggo Mortensen citeres for (p.19), må der være nærvær og liv i formidlingen og ikke mindst erfaring i forhold til det guddommelige. Det er, så at sige, det, der »sælger« i dag. Formidling uden sjæl og nærvær er dødsdømt. Det, der før var nagelfast (det dogmatiske trosindhold), er nu løst fra det dogmatiske og helt flydende og til diskussion (p.19).

»Folk tror nemlig lige akkurat på »hvad som helst« (p. 19), synes at være forfatterens udgangspunkt og problemstilling her i overgangen mellem modernitet og senmodernitet (p. 17). Vores nutidige udfordring som undervisere sættes i relief som noget af en opgave i Viggo Mortensens beskrivelse af den ikke entydige overgang (p.19) fra klassisk kristendom til denne nye åndelige søgen i stort set alle samfundslag og i alle aldre. Mange forbinder det troende menneske med underkastelse, hvorimod det åndelige/spirituelle menneske er et individuelt, søgende og åndeligt søgende individ.

Udfordringen er især på to områder nemlig mangfoldigheden og friheden for den enkelte til at vælge, hvad der for mig giver mening, og hvad jeg kan identificere mig med. Det bliver som en paulinsk tale på torvet i Athen, som Kirsten Felter formulerer det (p. 21), hvor kristendommen må gøre sig gældende blandt mange andre guder.

En afgrænsning af religionspædagogikken kan tage afsæt i en smal formulering, hvor det religiøse blot er en delmængde blandt mange andre som fx moral og opdragelse eller i en bred formulering (p. 39-40), at intet er uvedkommende for kristendommen. Ved den sidste formulering tages udgangspunktet i teologien, hvilket i nogle sammenhænge kan være problematisk. Don Browning (p.42) forslår en model, der gør op med anvendelsesvidenskaben fra teori til praksis og i stedet bevæger sig fra praksis til teori til praksis, der passer ind i nutidens menneskers hverdagsliv og tro – det bliver en handlingsvidenskab, hvor teologien er og må være teori og praksis i en skøn forening for at nå ind til mennesker i dag. JN peger på et gammelt, nyt begreb i kateketikken, nemlig menighedspædagogikken, der trækker på menigheden som indlæringsstedet, hvor der trækkes tråde fra gudstjenestelivet ud i det diakonale arbejde. Denne tilgang trives i mange folkekirkelige miljøer og især i frikirkerne, hvor det forpligter medlemmerne nøjagtig som i et friskolemiljø. Det forventes, at familien (forældrene) deltager aktivt i rengøring i weekenderne, julefester mv. Diskussionen pågår stadig om forskellen på forkyndelse og undervisning, og JN spørger (p.50), hvad forkyndelse egentlig er. Kan vi stadig hævde, at skolen er for hjernen, og kirken er for hjertet?

JN hævder, at den engelske sondring er den bedste, hvor det både gælder om at lære om religion og af religion (p.51). I de senere år er det som om, at religionspædagogik opfattes som formidling og kommunikation af kirkens budskab generelt – det er meget bredt forstået (p.54). Kirken skal holde sig langt væk fra markedsføring og manipulation.

Bogens anden hoveddel er især lærerig for præster i vores tilgang til konfirmander og minikonfirmander og i de sammenhænge, hvor vi er i dialog med søgende. Jesu opgør med datidens syn på læring er af yderste vigtighed i vores tilgang til vores modtager. I klassisk jødisk-græsk og romersk uddannelsesideal (p.90) ses barnet udelukkende som et objekt. Jesus vender det om, så barnet nu er læreren (Mark 9,36) og læreren tjeneren. Når Jesus bruger lignelser som undervisningsmetode (p. 89), er det modtagerorienteret, og metoden går ud fra, at modtageren er i stand til at drage egne konklusioner – og at sige ja eller nej til budskabet. Der er fire centrale tekster i den kristne oplæring. 1) Matt 28,18-20 om dåb og mission; 2) Acta 8,26-40 om den etiopiske hofmand; 3) Efes. 4,13-16 om væksten i Kristus; 4) Luk 24,13-35 Emmaus – at forkynde og at lære er en enhed hos Jesus (p.90).

Ligeledes er Gerd Theissens tilgang til Bibelens 14 grundmotiver, bl.a. skabelsesmotivet, håbsmotivet og trosmotivet, interessant (p.100-101), der alle står i relation til Kristus. Det er en religionspædagogisk indgang og godt at holde sig for øje, når vi i disse tider afkræves svar på Bibelens og kristendommens central indhold (p.96ff.).

Bogen kan stærkt anbefales for enhver, der brænder for at formidle det kristne budskab i en 2015-sammenhæng samt for den, der gerne vil have mere viden på feltet, og det er der rigelig af i denne fremstilling.

Den »medvandring«, der skal ske, skal ske i fællesskabet på vejen til Emmaus som kristne brødre, hvis en frugtbar læring skal være tilstede både hos mesteren og barnet (Mark 10).

Paulus

Paulus er lavet i samarbejde mellem

Projektleder Mette Frithiof Wybrandt, Amondo

Sognepræst Kbf. Julie Katrine Goldschmidt, Lyngby Kirke

Sognepræst Lisa Tikkanen Pagh, Christianskirken, Lyngby

Formidlingsmedarbejder Catherine Murphy, Christianskirken, Lyngby

Jeg er den første måde, børn lærer på. Når vi leger tittebøh med babyerne, lærer vi dem, at vi er der, selvom de ikke kan se os, og leger vi fangeleg, lærer vi dem at løbe, og at der er nogen, der griber dem, hvis de falder. Leg er uundværligt og har mange afskygninger, en af dem er det der sker, når børn spiller sammen.

Mette Wybrandt, der er initiativtager til »Paulus«, ville gerne lære sine børn at gå til gudstjeneste. Ud fra et børnesynspunkt er der ikke meget leg i en højmesse. Derfor opfandt hun lege til sine børn. De skulle finde ting i kirken og efterhånden krydse dem af på deres opgaveark, og dermed kunne de på én gang være til stede i kirken sammen med hende og sammen med hinanden i deres eget legeunivers.

Hendes erfaring blev vores udgangspunkt for at udvikle app'en »Paulus«.

»Paulus« er en læringsapp og kan måske bedst beskrives som et gadekryds mellem en børnebibel og et spil. Undervejs i processen med at udvikle »Paulus« havde vi mange overvejelser om, hvilken af delene der skulle være den mest dominerende.

Men da vi i udviklingsforløbet testede »Paulus« på børn, viste det sig, at så snart de havde en oplevelse af selv at bestemme, hvilken retning de ville gå i og selv vælge, hvilket indhold de fik præsenteret, så var balancen mellem spil og læring ikke så vigtig længere. For så var det deres opdagelse af nye ting og det at de selv valgte hvad de ville, der gjorde det sjovt for dem, og gav dem lyst til at fortsætte.

En åbning i kirkemuren

Det legende element ligger indeholdt i appens quizzer og opgaver, men mest af alt ligger det i selve i mediet.

Selvom der ikke er store avancerede bevægelige dele i spillet, og selvom der ikke er lyd på, så genkender børnene det som et spil, fordi det er noget, de kan sidde og lege med på deres smartphones eller tablets. Jeg har flere gange oplevet, at »Paulus« har været en åbning i kirkemuren i mødet med dåbsfamilier, for her kunne de gå på opdagelse i bibelhistorierne sammen med deres børn, og her oplevede de, at kirken, alene på grund af platformen, talte i øjenhøjde med dem og deres hverdag.

Det er helt bevidst, at indgangene på forsiden ikke er sat kronologisk op, da vi gerne ville væk fra en alt for styret formidling, men gerne have flere indgange. Det kan derfor være meget forskelligt, hvad den enkelte får ud af at bruge »Paulus«. Da app'en i første omgang er tænkt til brug i gudstjenesten, går en del af den ud på at få rettet børnenes opmærksomhed mod det rum, de befinder sig i. Det gør

vi ved at sætte dem i gang med at finde ting, der er i ethvert kirkerum under en gudstjeneste: Bibelen, alteret, en præst osv. For hver ting de finder, følger en lille forklaring med. Det var vigtigt for os at have læringsdelen for øje hele tiden. Vi ville gerne give noget helt almen viden om, hvad en kirke er, hvad en gudstjeneste er, hvad præsten taler om i dag, hvad det betyder, når vi beder fadervor men også at fortælle om, hvad der sker til en begravelse i kirken, og hvad konfirmation er for noget.

Benny Vindelev:

Konfirmandundervisning Med hjerne, mund og hænder

296 sider

Forlag: RPF

Pris: 299 kr.

»Konfirmandundervisning med hjerne, mund og hænder« er en af de bøger, som bør stå på hylden – eller måske rettere ligge fremme på skrivebordet.

Bogen falder i to dele, hvor første del handler om pædagogiske redskaber, og anden del giver konkrete idéer til undervisningen. Der lægges vægt på brug af bevægelse og kreativitet i konfirmationsforberedelsen, og pædagogikken tænkes ind i en konkret praksis, som man kan genkende og blive inspireret af. Der er stor vægt på det praktisk anvendelige.

Bogen er tænkt som en opslagsbog alt efter, hvad man vil have fokus på. Bogen indeholder utroligt mange aspekter, overvejelser og praktiske værktøjer. En kort opsummering med hovedpunkter efter hvert kapitel kan med fordel laves i forbindelse med læsning af bogen.

I første del bliver der lagt stor vægt på, at vi lærer ved at forbinde det nye med det, vi allerede ved, og at undervisningen derfor må forbinde sig med tanker og livserfaringer, som konfirmanden på forhånd har. Formålet med konfirmationsforberedelsen diskuteres, og bogen giver god inspiration for både den nye og den erfarne underviser til at formulere sit eget formål med konfirmationsforberedelsen. Begrebet klasseledelse får også god plads – både i forhold til forebyggelse af uvedkommende uro blandt konfirmanderne og med råd til, hvad man kan gøre, når det »er gået galt«.

Arbejdsmetoder i konfirmationsforberedelsen deles op i fire overordnede kategorier: samtaleformer, fortælling, gruppearbejde og aktivitet. Involveringen af mange sanser og variation i undervisningen pointeres. Vindelev gør meget ud af, at undervisningen skal være »enkel« – ikke som en forfladigelse, men som et arbejde med at udtrykke det væsentlige kort (fokussætninger).

Et afsnit handler om konfirmander med særlige behov, hvor der helt rigtigt lægges vægt på, at der i de fleste tilfælde vil være tale om nogle elever med særlige behov, der inkluderes på »almindelige« hold. Der gives gode råd til en undervisningsplanlægning, hvor de også kan rummes. Der gives også en konkret undervisningsplan, hvis man har et autist-specialhold.

Anden del af bogen er et katalog over undervisningsaktiviteter inddelt efter varighed. Nogle aktiviteter er meget emneprægede (undervisning i f.eks. trosbekendelsen), mens andre er meget strukturprægede (f.eks. hvordan man iscenesætter en samtale mellem forældre og konfirmander om forskellige spørgsmål). Det anbefales at sidde med papirclips og en understregningspen til at markere de aktiviteter, man bliver inspireret af undervejs i gennemlæsningen.

Grundlæggende er det dejligt med en bog, der både giver mange konkrete anvisninger på en varieret undervisning, der inddrager konfirmander aktivt og tager konfirmandernes virkelighed alvorligt. Forfatteren tænker i mange spændende måder at tilrettelægge undervisningen på. Samtidig er der god inspiration til at reflektere over sin egen praksis på et mere overordnet plan.

Austring B. D. og Sørensen M.:

Æstetik og læring – grundbog om æstetiske læreprocesser

232 sider

Forlag: Hans Reitzel

Pris: 271,50 kr.

Bennyé D. Austrings og Merete Sørensens bog er en god sparringspartner at have ved hånden, når man vil planlægge et undervisningsforløb som æstetisk læreproces. Bogen fungerer netop som en grundig grundbog.

Bogens første del giver dels et indblik i de æstetiske idéers kringlede filosofiske historie, dels i de pædagogiske, psykologiske, dannelses- og læringsteoretiske tanker, der er indeholdt i metoden æstetiske læreprocesser.

Vi får derfor masser af stof til eftertanke og refleksion over, hvordan vi tænker uddannelse og dannelse i dag, og hvorfor vi tilrettelægger vores undervisning på den ene eller den anden måde. Austring og Sørensens bud på definitionen af en æstetisk læreproces i det senmoderne lyder: En æstetisk læreproces er en læringsmåde, hvorved man via æstetisk mediering omsætter sine indtryk af verden til æstetiske formudtryk for herigennem at kunne reflektere over og kommunikere om sig selv og verden.

Anden del af bogen går mere konkret og metodisk til værks. Med udgangspunkt i beskrivelsen af nogle konkrete undervisningsforløb får vi præsenteret de enkelte elementer, en æstetisk læreproces består af, ligesom vi får præsenteret underviserens rolle som igangsætter og rammesætter med mod til at møde det uventede og en vis form for kaos. Grundmodellen for igangsættelse af æstetiske læreprocesser, som vi præsenteres for i denne del af bogen, er konkret anvendelig som en model at have ved hånden, når man begiver sig ud i at planlægge et undervisningsforløb af denne art.

Når man har læst Austring og Sørensens bog, er man klar over, at æstetiske læreprocesser er andet og meget mere end blot at smide noget farvelade på et lærred eller danse rundt i fri dans. At lede en æstetisk læreproces stiller høje krav til underviseren – både fagligt som sparringspartner og didaktisk som rammesætter og som den, der skal balancere mellem at lede processen, stille faglige krav og sætte den enkelte deltagers læringsproces fri. Det er således en bog, der både giver konkret vejledning om tilrettelæggelsen af undervisningsforløb, og kan være udgangspunkt for samtaler om, hvad vi vil med vores undervisning i kirken, hvorfor vi tilrettelægger undervisningen, som vi gør, og hvordan vi kan søge nye veje og inspiration. Bogen er, ud over at være en teoretisk og praktisk indføring i æstetikken i læringssammenhæng, ligeledes en samtale der, som en stafet, gives videre til os.